

УДК 378.147.091.33-027.22+611.957+378.046-021.68-051
DOI: 10.24061/1727-0847.24.2.2025.32

В. О. Кавин

*Кафедра дитячої хірургії з курсом клінічної анатомії та оперативної хірургії (зав. – проф. О. Д. Фофанов)
Івано-Франківського національного медичного університету МОЗ України*

ПОЄДНАННЯ РІЗНИХ НАВЧАЛЬНИХ ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ «СУЧАСНІ АСПЕКТИ КЛІНІЧНОЇ АНАТОМІЇ ПЕРЕДНЬО-БОКОВОЇ СТІНКИ ЖИВОТА» ПРИ ВИКЛАДАННІ ВИБІРКОВОГО КОМПОНЕНТУ «СУЧАСНІ АСПЕКТИ КЛІНІЧНОЇ АНАТОМІЇ» ДЛЯ АСПІРАНТІВ (ПОШУКАЧІВ) ДРУГОГО РОКУ НАВЧАННЯ

Резюме. У статті проведено аналіз використання та поєднання різних навчальних форм проведення практичного заняття при викладанні вибіркового компонента «Сучасні аспекти клінічної анатомії» для аспірантів (пошукачів) другого року навчання спеціалізації «Хірургія» на прикладі практичного заняття «Сучасні аспекти клінічної анатомії передньо-бокової стінки живота». Попри виклики, з якими стикнулася Україна за останні роки, освітній процес у закладах вищої медичної освіти продовжується як на етапі додипломної, так і на етапі післядипломної освіти. Запровадження вибірових компонентів в освітній процес післядипломної освіти в закладах вищої медичної освіти передбачає формування в аспірантів необхідних загальних та фахових компетентностей, які є основою у становленні майбутнього висококваліфікованого спеціаліста та науковця. Досягти цього можна не тільки за наявності необхідного сучасного навчально-методичного забезпечення, що є необхідним для успішного викладання даного вибіркового компонента, але і його поєднанням з іншими навчальними формами проведення практичного заняття. Нами, на практичних заняттях з аспірантами (пошукачами), крім муляжів та таблиць, було використано трупний матеріал, що розвиває просторове уявлення про орган чи систему органів; електронний анатомічний стіл, який дає можливість використовувати тривимірне зображення анатомічних атласів, в 3-D режимі, в реконструйованій площині і площині поперечного перерізу. Крім того, на практичне заняття були запрошені добровольці, які готові демонструвати топографо-анатомічні ділянки свого тіла. Поєднання різних навчальних форм при викладанні вибіркового компонента забезпечує необхідний розвиток в аспірантів (пошукачів) загальних та фахових компетентностей, що є основою набуття ними відповідної спеціалізації та фаху.

Ключові слова: післядипломна освіта, аспірант (пошукач), вибіровий компонент.

Не дивлячись на серйозні виклики (пандемія COVID-19 та широко масштабна війна розв'язана з боку росії проти України), з якими стикнулася Україна впродовж останніх п'яти років, освітній процес у закладах освіти не зупинився, а продовжився з використанням нових підходів та рішень. Цьому сприяють запуснені інтеграційні процеси ві-

тчизняної освіти в європейський освітній простір. Активно відбувається період адаптації медичних закладів вищої освіти до кризових ситуацій, основним завданням яких є підготовка висококваліфікованого спеціаліста, який здатний на протязі свого професійного розвитку оновлювати набуті знання, самостійно вдосконалюватися з використанням

різних сучасних освітніх платформ. Відповідно до положень закону «Про вищу освіту» здобувачі додипломної та післядипломної освіти можуть обирати навчальні дисципліни «... у межах, передбачених відповідною освітньою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для даного рівня вищої освіти» [1]. Запровадження в навчальний процес, на етапі додипломної та післядипломної медичної освіти, вибіркового компонента сприяє формуванню необхідних загальних та фахових компетентностей, які необхідні для формування конкурентноспроможного та висококваліфікованого лікаря. Особливістю післядипломної освіти є те, що аспірант (пошукач) разом з виконанням наукової роботи набуває певної спеціалізації, що вирізняє його від студента, який вивчає базові дисципліни під час навчання в медичному закладі вищої освіти.

Мета дослідження: проаналізувати використання різних навчальних форм на прикладі практичного заняття «Сучасні аспекти клінічної анатомії передньо-бокової стінки живота» вибіркового компонента «Сучасні аспекти клінічної анатомії» для аспірантів (пошукачів) другого року навчання спеціалізація «Хірургія».

Результати дослідження та їх обговорення. Практичне заняття розпочиналося з оцінки вхідного рівня знань аспіранта (пошукача), яке проводилося шляхом комп'ютерного тестування під час якого аспірант (пошукач) повинен був відповісти на десять запитань. Тести були складені у формі ситуаційної задачі з ймовірними п'ятьма відповідями. Зважаючи на певний практичний досвід аспіранта (пошукача) усне опитування проводилося переважно у формі діалогу, оскільки набутий багаж знань за роки навчання в медичному університеті та практичний хірургічний досвід, отриманий в післядипломний період, сформували у аспіранта (пошукача) певний рівень спеціалізованих клінічних знань. Відповідно, усне опитування набуває форми діалогу, коли викладач виступає не тільки в ролі того хто навчає, але й в ролі консультанта, колеги. Особливо позитивним є те, коли викладач теж має практичний досвід роботи, що допомагає кращому, повнішому та глибшому розумінню аспірантом (пошукачем) клінічного матеріалу на основі топографо- та клініко-анатомічних знань. На важливості такого поєднання вказують ряд авторів [2], що особливо можна відмітити при викладанні даного вибіркового компонента аспірантам (пошукачам). Під час усного опитування нами застосовувалися різні форми та методи з використанням максимально доступного на кафедрі

навчальних таблиць та муляжів. Особливої уваги заслуговує активне використання на кафедрі з навчальною метою трупного та вологого анатомічного матеріалу як для студентів додипломної освіти, так і для аспірантів (пошукачів). Не дивлячись на різне ставлення до використання з навчальною метою трупного матеріалу на практичному занятті, це залишається одним з важливих моментів для розуміння та сприйняття студентами, аспірантами (пошукачами) людського тіла в реальному просторі та часі. Також, це забезпечує отримання студентами, аспірантами (пошукачами) просторового уявлення про орган чи систему органів, тобто дотримується принцип «наочності» [3]. Результати опитувань студентів показують [4], що використання трупного матеріалу полегшує їм вивчення клінічної анатомії. Враховуючи спеціалізацію аспіранта (пошукача), велика увага приділялася не просто поглибленому вивченню ділянок людського тіла, але поєднанню теоретичного матеріалу з клінічними особливостями його застосування безпосередньо в хірургічній практичній діяльності. Слід зауважити, що під час спеціалізації, аспірант (пошукач) поглиблює свої знання у певній хірургічній сфері, наприклад, хірургія органів черевної порожнини. Вибірковий компонент «Сучасні аспекти клінічної анатомії» дає змогу аспіранту (пошукачу) ще раз повторити клініко-анатомічні особливості інших ділянок людського тіла. Це допомагає в набутті аспірантом (пошукачем) хірургічної спеціалізації, а саме, при проведенні диференціального діагнозу тієї чи іншої патології, розумінні різних патогенетичних ланок захворювань того ж органу чи суміжних органів людського тіла тощо.

Разом з тим, при проведенні практичного заняття «Сучасні аспекти клінічної анатомії передньо-бокової стінки живота», ми використали й сучасні засоби унаочнення, зокрема, анатомічний стіл, який знаходиться на кафедрі нормальної анатомії. Анатомічний стіл дає можливість використовувати тривимірне зображення анатомічних атласів, в 3-D режимі, в реконструйованій площині і площині поперечного перерізу; обертати і розсікати анатомію, виконувати пошаровий перегляд тканин, м'язів та місця їх фіксації; визначати голотопію, синтопію, скелетотопію органів, судин та нервів; простежити напрямок ходу нервів, судин та розгалуження. Відповідно до теми практичного заняття «Сучасні аспекти клінічної анатомії передньо-бокової стінки живота» для аспірантів (пошукачів) важливим було відтворити пошарову будову передньо-бокової стінки живота, щоб пояснити утворення слабких місць, що допоможе в розумінні, наприклад, сучасних лапароскопічних

методів герніопластики. Використовуючи анатомічний стіл аспірант (пошукач) міг простежити хід, наприклад, нервів пахвинної ділянки. Адже, саме при відкритому методі пахвинної герніопластики ці нерви можуть бути пошкодженні, що є причиною появи болю в післяопераційному періоді.

Крім того, нами на практичне заняття запрошуються добровольці, які готові демонструвати топографо-анатомічні ділянки свого тіла. Це є різновидність ділової гри. Про важливість та позитивний досвід використання ділової гри на практичних заняттях з клінічної анатомії та оперативної хірургії вказують й інші автори [5]. Використання добровольців для створення клінічної ситуації широко використовується в медичних закладах вищої освіти багатьох країн, що сприяє кращому засвоєнню студентами практичних навиків [6, 7]. Аспірант (пошукач) вже володіє методами огляду пацієнта. Тому, для нього не викликає труднощів в реальних умовах доповнити свою відповідь відмічаючи межі, орієнтири та утворення передньо-бокової стінки живота у добровольця. При цьому, аспірант (пошукач) може поглибити відповідь, використовуючи свій клінічний досвід. Так, при симуляції

добровольцем болю в певній ділянці передньо-бокової стінки живота, аспірант (пошукач) не тільки відповідає, які органи, що проєктуються на цю ділянку можуть спричинювати цей біль, а разом з викладачем може обговорити різні захворювання, які є причиною виникнення болю.

Висновок. Вибіркові компоненти є важливою складовою для здобувачів післядипломної освіти медичного закладу вищої освіти. Поєднання традиційних форм навчання з сучасними засобами проведення практичних занять з вибіркового компонента для аспірантів (пошукачів) забезпечує краще та повніше засвоєння ними навчального матеріалу та формуванню необхідних загальних та фахових компетентностей майбутніх науковців.

Перспектива подальших досліджень. Подальше використання та поєднання різних навчальних форм проведення практичних занять вибірових компонентів на етапі післядипломної освіти вимагає їх аналізу та вдосконалення, оскільки вибіркові компоненти забезпечують та сприяють формуванню загальних та фахових компетентностей науковців медиків.

Список використаної літератури

1. Закон України про вищу освіту від 01.07.2014 № 1556-VII (Редакція станом на 24.03.2024. Доступно на: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Гнатюк МС, Кобзар ОБ, Півторак ВІ, Слабий ОБ. Модернізація викладання клінічної анатомії у медичних закладах вищої освіти України. *Медична освіта*. 2024;4:59-65. DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2024.4.15138>.
3. Гринь ВГ, Федорченко ІЛ, Литовка ВВ. Принцип використання мобільного мультимедійного комплексу «Онiко» на кафедрі анатомії людини Полтавського державного університету. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2023;23(1):109-17. DOI: <https://doi.org/10.31718/2077-1096.23.1.109>.
4. Tugtag Demir B, Altintas HM, Bilecenoglu B. Investigation of medical faculty students' views on cadaver and cadaver teaching in anatomy. *Morphologie*. 2023 Mar;107(356):47-54. doi: 10.1016/j.morpho.2022.03.004.
5. Білаш СМ, Проніна ОМ. Особливості викладання клінічної анатомії та оперативної хірургії в сучасних умовах. *Клінічна анатомія та оперативна хірургія*. 2020;19(4):51-5. DOI: 10.24061/1727-0847.19.4.2020.52.
6. Huang LJ, Huang HC, Chuang CL, Chang SL, Tsai HC, Lu DY, et al. Role-play of real patients improves the clinical performance of medical students. *J Chin Med Assoc*. 2021 Feb 1;84(2):183-90. doi: 10.1097/JCMA.0000000000000431.
7. Yamauchi K, Hagiwara Y, Iwakura N, Kubo S, Sato A, Ohtsuru T, et al. Using peer role-playing to improve students' clinical skills for musculoskeletal physical examinations. *BMC Med Educ*. 2021 Jun 5;21(1):322. doi: 10.1186/s12909-021-02742-4.

References

1. Zakon Ukrayiny pro vyshchu osvitu vid 01.07.2014 № 1556-VII (Redaktsiya stanom na 24.03.2024. Dostupno na: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. [in Ukrainian].
2. Hnatyuk MS, Kobzar OB, Pivtorak VI, Slabyi OB. Modernizatsiya vykladannya klinichnoyi anatomiyi u medychnykh zakladakh vyshchoyi osvity Ukrayiny. *Medychna osvita*. 2024;4:59-65. DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2024.4.15138>. [in Ukrainian].

3. Hryn' VH, Fedorchenko IL, Lytovka VV. Pryntsyp vykorystannya mobil'noho mul'tymedynoho kompleksu «Oniko» na kafedri anatomiyi lyudyny Poltavs'koho derzhavnoho universytetu. Aktual'ni problemy suchasnoyi medytsyny: Visnyk Ukrayins'koyi medychnoyi stomatolohichnoyi akademiyi. 2023;23(1):109-17. DOI: <https://doi.org/10.31718/2077-1096.23.1.109>. [in Ukrainian].
4. Tugtag Demir B, Altintas HM, Bilecenoglu B. Investigation of medical faculty students' views on cadaver and cadaver teaching in anatomy. Morphologie. 2023 Mar;107(356):47-54. doi: 10.1016/j.morpho.2022.03.004.
5. Bilash SM, Pronina OM. Osoblyvosti vykladannya klinichnoyi anatomiyi ta operatyvnoyi khirurhiyi v suchasnykh umovakh. Klinichna anatomiya ta operatyvna khirurhiya. 2020;19(4):51-5. DOI: 10.24061/1727-0847.19.4.2020.52. [in Ukrainian].
6. Huang LJ, Huang HC, Chuang CL, Chang SL, Tsai HC, Lu DY, et al. Role-play of real patients improves the clinical performance of medical students. J Chin Med Assoc. 2021 Feb 1;84(2):183-90. doi: 10.1097/JCMA.0000000000000431.
7. Yamauchi K, Hagiwara Y, Iwakura N, Kubo S, Sato A, Ohtsuru T, et al. Using peer role-playing to improve students' clinical skills for musculoskeletal physical examinations. BMC Med Educ. 2021 Jun 5;21(1):322. doi: 10.1186/s12909-021-02742-4.

COMBINATION OF DIFFERENT EDUCATIONAL FORMS OF CONDUCTING A PRACTICAL CLASS «MODERN ASPECTS OF CLINICAL ANATOMY OF THE ANTERIOR-LATERAL ABDOMINAL WALL» DURING TEACHING THE ELECTIVE COMPONENT «MODERN ASPECTS OF CLINICAL ANATOMY» FOR SECOND YEAR STUDENTS OF POSTGRADUATE COUSRE

Abstract. The article analyzes the use and combination of different educational forms in teaching the elective component «Modern aspects of clinical anatomy» for postgraduate students of the second year of study in the specialization «Surgery» using the example of a practical lesson «Modern aspects of clinical anatomy of the anterior-lateral abdominal wall». Despite the challenges that Ukraine has faced in recent years, the educational process in higher medical education institutions continues both at the undergraduate and postgraduate levels. The introduction of elective components into the educational process of postgraduate education involves the formation of the necessary general and professional competencies in postgraduate students which are the basis for the formation of a future highly qualified specialist and scientist. This can be achieved not only by having the necessary modern educational and methodological support, which is necessary for the successful teaching of this elective component, but also by combining it with other educational forms of conducting practical classes. In our practical classes, in addition to dummies and tables, we used cadaveric material, which develops a spatial understanding of an organ or organ system; an electronic anatomical table, which makes it possible to use a three-dimensional image of anatomical atlases, in 3-D mode, in the reconstructed plane and the cross-sectional plane. In addition, volunteers who were ready to demonstrate the topographic and anatomical areas of their bodies were invited to the practical class. The combination of various educational forms when teaching the elective component ensures the necessary development of general and professional competencies in postgraduate students, which is the basis for their acquisition of specialization and profession.

Key words: postgraduate education, postgraduate student (searcher), elective component.

Відомості про автора:

Кавин Василь Олексійович – кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячої хірургії з курсом клінічної анатомії та оперативної хірургії Івано-Франківського національного медичного університету, м. Івано-Франківськ, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5106-0095>.

Information about the author:

Kavyn Vasyl O. – Candidate of Medical Sciences, Associate Professor of the Department Children' Surgery with course Clinical Anatomy and Operative Surgery National Medical University of Ukraine, Ivano-Frankivsk, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5106-0095>.

Надійшла 23.04.2025 р.